Siv Førde

Med forord av Per Fugelli

Tapt barndom, eller ...?

BARNS NAVIGERING FRA KRENKELSER OG TRAUMER MOT PSYKISK STYRKE

FAGBOKFORLAGET

TAPT BARNDOM, ELLER …?

SIV FØRDE

TAPT BARNDOM, ELLER …?

Barns navigering fra krenkelser og traumer mot psykisk styrke

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2019 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave 2014 / 1. opplag 2014

ISBN: 978-82-450-2971-0
ISBN (trykt): 978-82-450-1344-3

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

Forsidedesign ved forlaget

Forsidebilde:
The Children's Fountain
Tom Corbin
Kansas City, Missouri

Foto: Corbin Bronze

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.
Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Til min mor
i takknemlighet for en barndom preget av ubetinget kjærlighet,
og for utallige leksjoner
om at det er slik kjærlighet som fremmer mot
og gjør handlinger gode

En diamant er ikke annet enn et stykke kull
som har taklet stress eksepsjonelt godt!

Ukjent

FORORD TIL SIV FØRDES BOK

AV PROFESSOR DR. MED. PER FUGELLI

I Ottawa-charteret om helsefremmende arbeid heter det: «Health is created and lived by people within the settings of their everyday life; where they learn, work, play and love.»

Den som leser denne boken, vil oppdage at helse oppstår der hvor Siv Førde lærer, arbeider, leker og elsker.

Det er en underlig bok, egentlig en kjærlighetsfortelling forkledd som sakprosa. Sykepleier Siv har arbeidet med enslige, mindreårige asylsøkere i 20 år. Hun gjør Bård skolemesters ord i *En glad gutt* til sitt helsefaglige ideal:

> Elsk din neste du kristensjel,
> Tred ham ikke med jernskodd hel,
> ligger han enn i støvet.
> Alt som lever, er underlagt
> kjærlighetens gjenskapermakt.

Bortsett fra kjærligheten, hva handler boken om? Ingenting. For hele teksten beskriver et eksperiment hvor kjærligheten settes på prøve i et laboratorium som heter Asylmottak i en ganske alminnelig norsk kommune.

Det europeiske bakteppet er dystert. Førde viser til studier som dokumenterer at flyktningbarna blir diskriminert med henblikk på helsehjelp og levekår i en rekke

land. En feltstudie i 15 EU-land klargjør at mange av barna blir mishandlet fysisk og psykisk, og at suicidale handlinger blir stadig mer vanlig. En fersk undersøkelse påviser at sikkerheten og forholdene disse barna lever under i Norge, er svært kritikkverdige. Fra juni 2012 til juli 2013 forsvant 106 ungdommer og barn fra norske asylmottak uten at noen leter etter dem.

Siv Førde har sett disse forsømmelsene lenge. I 20 år har hun praktisert og forsket rundt nysgjerrigheten: Hvordan kan vi bidra til at den enkelte unge flyktningen kan få bygge livet, på sin måte, i det nye landet, Norge?

For å finne ut det må hun vite mer om

– hvem de unge asylsøkerne er
– hvordan de blir møtt av hjelperne nå
– hvordan vi kan lage nye og bedre veier til målet: et bærekraftig liv i Norge for dem som skal bli her

Hvordan har de det? Hvilke spor av fortid har de på kropp og sjel? Hvilke erfaringer og verdier har de med seg? Hvilke ønskekonserter bor det inne i dem? Disse innsiktene får Førde gjennom samtaler og dybdeintervjuer med mer enn 100 unge asylsøkere. Hun følger deres hverdagsliv i institusjon og ute i nærmiljøet.

Pluss og minus ved asylmottaket som en menneskekonteiner og de kommunale tjenestene rundt unge flyktninger regnskapsfører hun som observatør gjennom 20 år.

Men Førde er ikke bare tilskuer. Hun vil være deltaker. Hun prøver ut nye arbeidsmåter som kan forbedre levekårene og helsetjenesten for de unge flyktningene i kommunen. Hun lager dialog- og samtalegrupper med skolen, helsetjenesten, barnevernet og NAV. Hun eksperimenterer med veiledningsgruppe for de ansatte på asylmottaket. Hun prøver ut «Min historiebok» som redskap til selvhjelp og gjensidig styrking av håp og mot i en gruppe unge flyktninger fra Eritrea, Kurdistan, Tyrkia, Angola, Somalia, Russland, Irak og Sri Lanka. Uten tolk – for det viser seg at ord ikke er så nødvendige som vi tror for å dele vesentligheter i livet.

Førdes styrke er det jordnære utviklingsarbeidet. Terrenget er lokalt og skiftende. Veien må bli til mens hun går, i 20 år. Stoffet er mennesker i spill. Politikk, emosjoner, krenkelser, revir, sårbarhet – det er ikke fag alene som rår grunnen. Du kan ikke være mulla i teorier og begreper hvis du skal utvikle praksis i en slik jungel. Du må være pragmatiker. Det er Førde. Hun har valgt ut visse teorier og begreper som gir studiene hennes retning og fortolkningene gjenkjennelighet. Men hovedsaken er «learning by doing». Hun er på oppdagelsesferd i egen praksis og deler erfaringsvisdom.

Formidlingen har også jordledning. Her er konkrete eksempler, hverdagslige situasjonsbeskrivelser og nære menneskeskildringer. Vi følger tre levende mennesker gjennom boken: Anne, Richard og Salam. De kommer til Norge, 14–15 år

gamle, fra krigsherjede land i Afrika. Siv Førde setter teorier, funn og systemets sterke og svake sider på prøve i disse livene. Det er et godt grep. Anne, Richard og Salam hjelper oss til å se «den annens ansikt», oppdage originalen bak stereotypien, føle livene inne i tabellene.

Hvis jeg skal krystallisere Førdes råd til hjelperne ut i to diamanter, må det være

– å ville vel
– å dele makt

Det er noe mystisk og vakkert over at nettopp disse to diamantene funklet på brystet til to helbredere jeg møtte i Afrika for fem år siden. Våren 2009 var jeg på oppdagelsesferd i Afrika. Gjennom syv land, floder og ørkener, jungler og fjell reiste jeg for å spionere på døden. På denne reisen møtte jeg mange kolleger: heksedoktorer, tradisjonelle helbredere og medisinmenn. De tok imot meg med åpenhet og tillit. To av dem minner om Siv Førde og hennes metode. Jeg fikk følge deres arbeid gjennom «kontordagen» i Etiopia og Botswana.

Å ville vel

Ved Den blå Nil i Etiopia møtte jeg medisinmannen Nega. Han var høyt ansett, rik på kunnskap, kveg og sønner. Faren, farfaren og oldefaren hadde alle vært helbredere i den samme landsbyen. Stillingen som medisinmann gikk i arv. Jeg ble nysgjerrig på hvem av de fem sønnene som skulle følge etter ham. Medisinmannen observerer sine sønner nøye gjennom barndom og ungdom, gransker dere personlighet, setter dem på små og store moralske prøver og velger til slutt den sønnen som har den edleste karakteren. Viktige «opptakskriterier» er intelligens (bare middels vekt), ærlighet, trofasthet mot flokken og historien, men aller viktigst: snillhet. Evne til å føle med og bry seg om den syke har vist seg gjennom slektsleddene å være helbrederens fornemste egenskap.

De unge asylsøkerne lengter også etter hjelpere som vil dem vel. De er redde. De har opplevd ondskap. Siv Førde har gjennomført en kvalitativ studie med dybdeintervju med mindreårige asylsøkere. Hovedfunnet er: «Selv om barna hadde ulik kulturbakgrunn, definerte de visse felles grunnleggende behov som de mente måtte oppfylles før de kunne føle styrke til å foreta sunne valg. De framhevet viktigheten av trygghet, fred, respekt og opplevelsen av å ha en allianse med en troverdig voksenperson som viser dem kjærlig omtanke, og som hjelper dem å navigere i det vanskelige terrenget i det nye landet.» Anne, 15 år, fra krigsherjet land i Afrika, sier: «Personen må være kjærlig, snill, en god lytter, og så må han forstå situasjonen min – det er det viktigste! Og så må personen være omsorgsfull.»

Førdes styrende prinsipp er salutogenese. Hun jakter på det grunnstoffet inne i den enkelte som kan bli til drivstoff i eget liv. Hun spør med Seligman: Hva er det som løfter mennesket over nullpunktet?

Siv Førdes funn styrker Maslows etterlysning: «Det er forbløffende hvor liten oppmerksomhet den empiriske vitenskapen har funnet å kunne ofre på temaet kjærlighet. Tausheten til psykologene er spesielt merkelig, for en skulle jo mene at dette ville være deres spesielle forpliktelse.»

De mindreårige asylsøkerne som kommer hit alene, er gjerne rike på evner og vilje. De flykter fra fattigdom, vold og krig. De navigerer gjennom farlige farvann og håper på en trygg havn i Norge. De er som andre unge på jorden: De lengter etter grunnmur og springbrett for liv. Får de det i norske asylmottak? De søker verdighet, tilhørighet og mulighet for selvrealisering. De fortjener å bli møtt med menneskelighet, tillit og respekt. Blir de det i norske asylmottak? Førdes bok tyder på at disse helsekildene snarere blir svekket enn styrket i asylmottakene. Her finnes gode hjelpere i asylmottakene og helse- og sosialtjenestene rundt disse. Det går klart fram av Førdes bok. Men for ofte blir de unge asylsøkerne behandlet som urent gods, returgods. Førde rapporterer om «hjelpere» som møter de mindreårige asylsøkerne med mistanke, kulde og fiendtlighet.

Førde undrer seg over at samarbeidspartnere i kommunen og på asylmottaket som hun ellers kjente som sindige og hyggelige mennesker, plutselig «fikk seg til å oppføre seg både respektløst, uhøflig og endatil fiendtlig overfor barn og unge som kom direkte fra krig og enorme lidelse».

Her ser vi antagelig et fenomen som er vel kjent i ondskapens historie: at et inhumant system kan avhumanisere menneskene som arbeider i systemet. Både i den offentlige opinionen, i politisk debatt og i byråkratiene som arbeider med asylsøkerne, er det fiendebildet som rår. Norge kan ikke ta imot flodbølger fra alle verdens jammerdaler. Derfor må vi være harde i klypa. Gjøre livet ubehagelig for dem mens de venter på avslag. Ikke vise svakhet. Da kan de tradisjonelle verdiene i helse- og sosialfagene komme i fare:

– å være på den hjelpetrengendes side
– å sette enkeltmenneskets særskilte behov foran lydighet mot rigide regelverk
– å vise empati
– å møte den andre med tillit

Faren for umenneskeliggjøring øker når ressursene er knappe, utfordringene fremmedartede, kanskje fryktinngytende og hjelperen merker at egen tåleevne og mestringsevne ikke strekker til. Da kan distansering og aggresjon bli følgen.

«Vi kan ikkje sjå bjelken i vårt eige augo av di det er den vi ser med», sier Hans Skjervheim. Godt da, med en som har øyne hvor Hans Børli kan skimte lys i dine bebodde øyne.

Å dele makt

Vi hører Anne rope ut: «… og så må han forstå situasjonen min – det er det viktigste!» Det krever at hjelper og bruker deler makt, ikke minst definisjonsmakt.

Det fører oss til en tradisjonell helbreder i Kalahariørkenen i Botswana, læremester i å dele makt. Medisinmannen er rik. Han kan ta en diamant eller en okse i honorar. Han bor staselig med to koner og to biler. Hver morgen går han til sin «klinikk», en afrikansk hytte laget av kumøkk og leire, gras på taket, jordgulv. Her forbereder han kontordagen: henter fram sine hvite knokler og en kvast hallusinogene urter, bygger et lite bål. Den første pasienten kommer. Helbrederen og den syke sitter på samme jordgulv. De er ikke ordnet i en høy og en lav. Medisinmannen har fine følehorn, lytter lenge, sier lite selv. Når tiden er moden, får pasienten de hvite knoklene (diagnostiske instrumenter) i sin hule hånd, ånder ut på dem tre ganger og kaster knoklene på det røde jordgulvet. Nå tenner vår kollega bålet og legger urtene på. En røkelse stiger opp. Den syke og helbrederen bøyer seg over bålet, sniffer dypt og faller i transe. De er over på den andre siden og rådfører seg med forfedrenes ånder. Nokså samtidig våkner de opp, setter seg på huk ved de hvite knoklene, tolker det diagnostiske mønsteret, peker og drøfter, konsentrerte mimikker og forklarelsens lys. Sammen finner de ut hva sykdommen kommer av, og hva som kan gjøres. De har forstått at god behandling oppstår når to eksperter møtes: medisinmannen, ekspert på sitt fag, pasienten, ekspert på seg.

Kanskje denne medisinmannen burde vært veileder for enkelte ansatte på og rundt norske asylmottak? Førde skriver: «Barnas indignerte undring over hvordan andre kan gjøre seg til eksperter på hva de ser og hører, og ublygt definere deres indre følelser og tillegge dem agendaer for hvorfor de handler som de gjør eller sier det de sier, har fulgt meg som en varselstrekant gjennom arbeidet både med denne boken og i praksis.»

Siv Førde har også gode erfaringer med å møte folk i deres egen «hytte». Hun drar ofte hjem til dem hun skal hjelpe. De deler ikke hallusinogene urter, men en kake fra Angola og nysgjerrighet på tilstand, låsninger og løsninger. Hun lærer at «det viktigste for profesjonelle hjelpere i samhandling med mennesker fra andre kulturer er ikke nødvendigvis å kjenne til alle dere skikker og regler, men å være ydmyk og undrende. Det viktigste er å ta på alvor den kompetansen de har på sitt eget liv».

Erik Erikson sier: «Man is a universe of one.» Det er dette universet, det hellige, underlige enkeltmennesket Siv Førde oppfordrer hjelperen til å være romfarer i.

Ei lita jente forklarte hviskende mens hun stirret ned i gulvet: «Før jeg kom til Norge, var jeg veldig sterk. Etter jeg kom hit, er jeg blitt svak.» Av å møte den norske overkommando? Bli styrt av ytre krefter? Mangel på trening av selvstendighetsmuskler? Følelse av å være uønsket i det nye landet? Et fornemt,

gammelt medisinermotto lyder: Nil nocere! Det betyr: Ikke skade! I det ligger en ydmyk erkjennelse av at helsefagene og helseprofesjonene ikke alltid kan helbrede eller forbedre, men la oss i alle fall passe på at vi ikke skader. Førdes erfaringer tyder på det norske systemet ganske systematisk skader mange av barna og ungdommene som kommer hit i håp om bedre liv og framtid: «På tross av bakgrunn med traumer fra hjemlandet har mange fortalt at det verste for dem har vært opplevelsen av å være uønsket i det nye landet. Historier om fastleger, helsesøstre, psykologer, barnevernsarbeidere og andre som tviholder på rigide rutiner i et fastlåst system og vegrer seg for å gi hjelp til disse kriserammede barna, er blitt referert av mange og av samtlige deltakere i min egen studie.»

Av og til lengter jeg etter brennende hjerter og brennende hjerner hos helsefagfolk som er besatt av vitenskap og forlatt av lidenskap. Et sted i boken skriver Siv Førde: «Hjertet mitt blødde for disse barna med de alvorlige og søkende øynene, og følgelig ble engasjementet stort.» Hjelperens hjerte og hjerne kan brenne ut i disse faresonene hvor vi er nær, men likevel, for ikke å bli til aske må fjerne oss fra dyp menneskelig lidelse. Engelskmennene har et vakkert uttrykk for den blanding av personlig, emosjonelt råstoff og profesjonell foredling som skaper hjelpekunst: «moderate love». I 20 år har Førde eksperimentert med «moderate love», med prøving og feiling og – som alltid på sin oppdagelsesferd – med læring.

Siv Førde trer, uten å ville det, kanskje uten å vite det, fram som et forbilde i denne boken. Hun viser hva helsefagfolk kan få til hvis de har mot, ydmykhet, nysgjerrighet, nestekjærlighet og rettferdighetsfeber.

Førdes kliniske rom har vært asylmottaket med tilliggende herligheter og forferdeligheter. Hennes pasienter har vært enslige barn og unge på flukt. Det betyr ikke at funnene bør isoleres i lukket mottak. Mange av de rådene og redskapene og ikke minst de verdiene hun har foredlet i dette «laboratoriet», kan overføres til psykososialt arbeid overhodet.

Mot slutten av boken forsøker Førde å forstå sine funn i nasjonal sammenheng. Hvordan kan den nasjonale politikken og retorikken rundt «de fremmede» påvirke det psykososiale klimaet i asylmottaket og holdninger og handlinger blant fagfolk i kommunen? I den offentlige og ikke minst i den skjulte samtalen om asylsøkere er det mye stigma. Mange av asylsøkerne er velferdsjegere, tjuvepakk, narkolangere, lurendreiere, potensielle terrorister? Slik føres frykt og frost inn i den norske folkesjelen. Vi godtar å bruke andre målestokker for folkeskikk, menneskerettigheter og velferdstjenester på asylsøkerne fordi de er av en annen sort.

Hvorfor er det farlig å bryte med rettsstaten, med internasjonal rettsorden, med barmhjertigheten og rettferdigheten – når det gjelder tidens paria: asylsøkerne? Fordi det slår store sprekker i vår menneskelige grunnmur. Og det kan vi komme til å angre fordi vi er alle asylsøkere – før eller siden – gjennom livet.

Det du gjør mot de minste blant oss, gjør du mot meg – sier Jesus og Muhammed og alle guder som vil en god verden. Det vi gjør mot asylsøkerne – og ganske særlig barn og unge på flukt, gjør vi mot oss selv. Når vi behandler asylsøkerne umenneskelig, blir vi selv umennesker. Vi ødelegger vår egen humanitet. Vi har både gener og guder som påbyr mennesket å gjøre det gode, å hjelpe hverandre i nød, å skape og dele verdighet. Dette fond av å ville hverandre vel er den mest verdifulle kapital et land kan ha. I Norge har den humanistiske kapitalen vært stor. Det er den vi har bygget velferdsstaten med. Nå går denne kapitalen ned. Den råe måten vi behandler asylsøkerne på, forherder oss. Den kan gjøre oss mer nådeløse, også mot hverandre. Da kan vi alle komme til å leve under en hardere himmel. For *vi er alle asylsøkere*. Hver og en i UDI, i Fremskrittspartiet og på NAV-kontoret er asylsøker gjennom livet. Asyl betyr fristed og fredsrom. Asyl er et sted uten dom, et sted det fattige eller det syke mennesket kan få hjelp. Hver og en av oss vil komme i den situasjonen at vi trenger asyl i betydningen en helsetjeneste som tar seg av deg når du er syk, asyl i betydningen en trygd hvis du mister jobben, asyl i betydningen medmennesker som henter deg opp når du er på bunnen.

Derfor – for å beskytte vår menneskelighet må vi ha en human asylpolitikk.

Under lesingen av denne boken har et ekkolodd i hjernen stadig hentet opp en setning fra Albert Camus' roman *Pesten*. Boken blir ført i pennen av dr. Rieux. Dr. Rieux klargjør at han skriver denne rapporten for å få fram det en lege lærer under en pestepidemi: «At her er mer blant menneskene å beundre enn å forakte.» Den måten vi behandler asylsøkerne på i Norge og Europa, kan liknes med en moralsk pest. Siv Førde deler erfaringene til dr. Rieux. Hun motiverer boken sin slik: «Slik er boken ment som en hyllest til barns uendelige kapasitet til å reise seg igjen og endatil blomstre, selv etter forferdelige opplevelser.»

Det er tankevekkende at for å få styrket det Freud kaller Menschenliebe, menneskekjærlighet, må vi bevege oss inn i samfunnets mørke laboratorium og livets harde prøver.

INNLEDENDE KOMMENTARER

Etter å ha avsluttet en undervisning eller et foredrag om mine erfaringer fra arbeid med enslige og traumatiserte flyktningbarn har jeg gjentatte ganger fått kommentarer fra engasjerte deltakere: Det er dette vi kan lære av – praktiske og konkrete erfaringer som visualiserer teorier som ofte er vanskelige å forstå i seg selv. Så har mange fulgt opp med: Har du skrevet bok om dette arbeidet? Første gangen jeg fikk dette spørsmålet, trodde jeg det bare var en hyggelig gest, for å gi meg positiv tilbakemelding på undervisningen. Men etter hvert som årene gikk og flere studenter og kursdeltakere gjentok oppfordringen til å ta pennen fatt, begynte ideen å feste seg om at kanskje dette kunne være et tema for en bok. Kanskje noen faktisk var interessert i å lese om erfaringene fra arbeidet mitt, og min stadige søken etter hva som løfter mennesker over nullpunktet? Kanskje spørsmålet om hva det er som gjør at noen mennesker klarer seg godt på tross av svære påkjenninger og en oppvekst med vold og krenkelser, er mer interessant enn den ensidige og tradisjonelle vinklingen der alt retter seg mot hva som gjør at folk blir syke eller kriminelle? Jeg tok utfordringen, og boken er nå blitt en realitet. Den bygger på tillit og nær samhandling med flyktningbarn og -ungdom gjennom mer enn 20 år.

Med adresse: Landet Lenger Bak

Fokuset er på helsefremmende og psykososialt arbeid blant enslige barn og unge med traumeerfaringer og som lever under forhold som vedlikeholder eller forsterker disse erfaringene. Boken er biografisk forankret i en profesjonell forstand. Beskrivelsene fra min praksis som psykiatrisk sykepleier blant flyktningbarn er knyttet

tett opp mot teorier og litteratur som bekrefter eller avkrefter relevansen av ulike helseintervensjoner slik jeg har erfart det. Utgangspunktet for disse intervensjonene er barnas eget perspektiv, slik de har formidlet sine opplevelser og behov. Å lytte til hvordan de selv forklarer sine forhandlinger og navigeringer for å nå sine mål om å oppleve glede, trygghet og helse, uten å ha blitt omdefinert av en voksen med profesjons kompetanse, har vært vesentlig for meg. Mitt utgangspunkt er at det bare er «den som har skoen på, som kjenner hvor den trykker». Jeg håper at jeg i denne presentasjonen har klart den vanskelige balansegangen det har vært å temme min egen vokseneksperti se, og at dette er blitt en bok som tydeliggjør de enkle løsningene barn selv peker på, og som det levde livet har lært dem.

I forlengelsen av barnas opplevelser peker jeg også på utfordringene vi som hjelpere opplever når vi arbeider i dette brokete landskapet, og hvordan veiledning kan bidra til at vi kan være den støtten som barna trenger for å oppleve et bedre liv. Betydningen av ansattes egne følelser, egne handlinger, væremåte og kommunikasjon viser seg ofte å bli totalt undervurdert med tanke på hvilken virkning det har på opplevelsen av psykisk helse hos traumatiserte barn og unge. Å bli mer bevisst på hvem man selv er, hvilke «blinde flekker» man bærer på, og hvordan man virker på andre, er en nødvendig læringsprosess for å kunne være en profesjonell hjelper som skaper trygghet for mennesker som lever og bor i den meget uforutsigbare verden som et flyktningmottak er. Her er man på en måte på jobb i et fremmed land – en innelukket stat i en annen stat. I dette «Landet Lenger Bak», som jeg har valgt å kalle det, viser det seg at de vanlige lovene, normene, reglene og rettighetene som gjelder for innbyggerne i den opprinnelige staten, ikke gjelder. Beboerne der er «De Andre».

Det presiseres av myndighetene at utlendingsloven i praksis er overordnet andre lover, til og med barnevernsloven. Ikke engang FNs barnekonvensjon, som er innlemmet i norsk lov, kommer til anvendelse der som følge av denne loven. Voldtekter mot barn blir dysset ned eller oversett, og enslige flyktningbarn kan forsvinne fra mottakene uten at noen leter etter dem. Det er også mangelfull kontroll med ansattes oppførsel og barnas velvære og helse, og det er et skrikende behov for personlig, faglig og spesialisert kompetanse blant dem som skal arbeide i dette krevende yrket. Arbeidsmiljøloven hindrer heller ikke at mottaksansatte må finne seg i å være midlertidig ansatt i flere år, med tanke på at arbeidsplassen deres kan bli lagt ned på kort frist. Dette frustrerer og forvirrer de ansatte, og man vet ikke riktig hvordan man skal handle langsiktig slik at det blir til det beste for beboerne. Når hjelperne heller ikke opplever å få støtte av barnevernet, når ventetiden på psykiatrisk behandling for barn som trenger det, går over flere måneder, når det ikke finnes gode kvalitetskrav for ansettelse av personale, når ansatte som absolutt aldri burde jobbet med barn, ikke blir erstattet med kompetente, og når politikere, medier og byråkrater stigmatiserer barna som notoriske bråkmakere og løgnere,

da blir arbeidssituasjonen bortimot uholdbar for dem som virkelig ønsker å gi reell støtte og hjelp til barna i deres leting etter et verdig liv og psykisk helse.

Flyktningehelsepersonell og andre mottaksansatte møter også en virkelighet som er helt annerledes og som regel mye mer skremmende enn de er vant til fra tidligere. Hverdagen er stort sett fylt med møter med mennesker som har vært utsatt for psykiske, fysiske og åndelige overgrep av andre mennesker. En forutsetning for å kunne arbeide profesjonelt med mennesker med psykiske eller psykososiale problemer er at man har tilstrekkelig psykoterapeutisk kunnskap, samt har evne til å forstå den andre. Det er også nødvendig å kunne opprette en god sosial relasjon slik at samhandlingen preges av likeverd og en inkluderende holdning. Ifølge uttalelser fra både flyktningbarn og pasienter er det også avgjørende for bedring at samhandlingen preges av ro, vennlighet og lun humor. Denne hverdagen er ikke den vanlige på et asylmottak.

Når detaljerte beskrivelser av opplevelser fra voldtekt, tortur, terrorhandlinger, ufattelige massakrer og tap av familie og venner invaderer hjelperen, blir dette for enkelte så voldsomt at de ikke klarer å ta det inn over seg som virkelige erfaringer som barnet faktisk har opplevd, og som i tillegg er blitt utført av andre mennesker med hensikt. Barn som direkte har vært utsatt for slike hendelser, kan i tillegg ofte få en krevende atferd som setter hjelperens tålmodighet på prøve. Når personalet også benekter virkeligheten eller ikke ser sammenhengene mellom opplevelsene og atferden, kan det være vanskelig for dem å unngå å reagere med forsvarsreaksjoner.

På samme tid lever og bor de ansatte utenfor dette «Landet Lenger Bak» og må følgelig forholde seg til de store kontrastene mellom de to verdenene. I den vanlige hverdagen opplever man både gleder og sorger, og dersom den ansatte sliter med sine egne psykiske og sosiale utfordringer på hjemmebane, som samboerkonflikter, utfordringer med egne barn, økonomiske problemer, syke og pleietrengende foreldre eller andre familiære og private utfordringer, kan det å fremstå som moden, varm og trygg i møte med hjelpetrengende barn av og til bli for vanskelig. Slike situasjoner kan over tid føre til at hjelperen må bruke flere typer av sitt indre støttesystem for å klare jobben. For å unngå uheldige reaksjoner som kan ødelegge både en selv og dem man skal hjelpe, behøves muligheter for ventilering, påfyll av ny kunnskap og veiledning for sortering av følelser og hendelser. En trenger med andre ord profesjonell støtte som kan bidra til resiliensprosesser også hos hjelperen, som i sin tur kan hjelpe barnet/ungdommen. Ord som uttales til barnet av dem som de oppfatter som betydningsfulle voksne personer, kan få store konsekvenser for hvilke veier barnet velger i livet sitt, og veiledning kan være nyttig for hjelperen for å unngå uheldig oppførsel eller uttalelser. Anne, et av barna som leseren vil bli kjent med i denne boken, fortalte hvordan ordene som hun hadde hørt en lærer si i klassen, påvirket henne og de andre elevene i en innvandrerklasse til å navigere i ulike retninger: